

Prawo karne
Sekrety banku mają swoją granicę ▶D12

Dobry sposób rozstrzygnięcia sporów

POSTĘPOWANIE | Koszt arbitrażu zależy od wartości spornego przedmiotu, liczby powołanych arbitrów, złożoności sprawy oraz konieczności skorzystania z usług dodatkowych.

Arbitraż staje się coraz bardziej popularny, zarówno wśród przedsiębiorców, jak i wśród prawników, którzy coraz chętniej wybierają tę formę rozwiązywania sporów jako swoją specjalizację, tym samym coraz częściej proponując ją swoim klientom.

Wady i zalety

Zalety i wady arbitrażu handlowego są dyskutowane przez doktrynę oraz praktyków. Wśród zalet tradycyjnie wymienia się elastyczność procedury, szybkość rozstrzygnięcia, poufność, a także, przynajmniej w założeniu, polubowność oznaczającą zgodę stron sporu na rozstrzygnięcie oraz ich większą skłonność do wykonania ewentualnego wyroku. Wśród wad wskazuje się na brak pewności prawa, brak realnych możliwości odwoławczych oraz swego rodzaju ekskluzywność. W praktyce cechy te nie mogą być ocenione jednoznacznie, a analiza potencjalnych korzyści z arbitrażu zależy od specyfiki konkretnego stosunku prawnego i charakteru sporu.

Na tle tych ogólnych stwierdzeń warto przyjrzeć się nieco bardziej arbitrażowi międzynarodowemu, którego natura i zasady są przedmiotem wielu dyskusji. Ich rozstrzygnięcie nierzadko wpływa w sposób praktyczny na rozwiązanie konkretnego sporu. Nie ulega też wątpliwości, że istnieje autonomizacja takiego arbitrażu w sensie jego luźniejszego związku z prawem krajowym, zarówno pod względem procedury, jak i prawa materialnego. Z punktu widzenia polskich przedsiębiorców arbitraż międzynarodowy ma duży potencjał rozwojowy, także ze względu na coraz większy i jakościowo bardziej istotny ich udział w międzynarodowym obrocie gospodarczym.

Na pewno nie jest to usługa

Warto też spojrzeć na arbitraż handlowy także z punktu widzenia kosztów, jakie niesie ze sobą wszczęcie i prowadzenie sporu arbitrażowego, a także prowadzenie różnych spraw incydentalnych, które służą wsparciu arbitrażu lub jego kontroli.

Przede wszystkim należy podkreślić, że spór arbitrażowy jest przedmiotem umowy łączącej jego strony ze składem orzekającym, tzw. receptum arbitrii. Oznacza to, że koszt arbitrażu, nie licząc wynagrodzenia prawników, jest również przedmiotem takiej umowy.

Trzeba zaznaczyć, że gros sporów arbitrażowych zarządzanych jest przez stałe instytucje arbitrażowe, będące najczęściej samodzielnymi podmiotami świadczącymi usługi w zakresie polubownego rozwiązywania sporów

Od czego zależy cena

Koszt arbitrażu jest zależny od wielu czynników, wśród których należy wskazać przede wszystkim:

- wartość przedmiotu sporu;
- liczbę powołanych arbitrów;
- złożoność sprawy, czyli konieczność większego zaangażowania czasowego arbitrów;
- konieczność skorzystania z usług dodatkowych, np. tłumaczy, ekspertów, administracji).

W przypadku instytucji arbitrażowych koszty są względnie przewidywalne, a większość z nich udostępnia zainteresowanym stronom specjalne kalkulatory opłat arbitrażowych, które wskazują na kilka istotnych czynników, takich jak opłata administracyjna oraz opłata arbitrażowa (kalkulatory takie są dostępne na stronach internetowych sądów, np. www.sakig.pl (Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej) czy www.sadarbitrazowy.org.pl »Sąd Arbitrażowy przy

nień proceduralnych w mniej lub bardziej rozważny sposób.

Warto też pamiętać, że postępowaniom arbitrażowym często towarzyszą postępowania sądowe, co wiąże się z uznaniem konieczności (ograniczonej) kontroli ze strony władzy publicznej nad arbitrażem. Temu służą postępowania dotyczące zabezpieczenia roszczenia, ewentualnego wyłączenia arbitra czy wreszcie uznania i wykonania wyroku arbitrażowego.

Jak zmniejszyć koszty

Ze względu na rosnącą konkurencję wśród instytucji arbitrażowych, a także znaczenie arbitrażu handlowego dla funkcjonowania gospodarki, pojawiają się różne pomysły, których celem jest minimalizacja kosztów postępowania arbitrażowego.

Istotnym środkiem ograniczenia tych kosztów jest procedura przyspieszona (fast track), wprowadzona dla łatwiejszych

Spór arbitrażowy jest przedmiotem umowy łączącej jego strony ze składem orzekającym

PKPP „Lewiatan”»). Wszelkie dodatkowe koszty są również ponoszone przez strony sporu.

Oprócz wymienionych kosztów należy wskazać na koszty obsługi prawnej czy koszty związane z uczestnictwem w procesie (hotele, przeloty, niekiedy także wynajem sali rozpraw). Przewagą arbitrażu instytucjonalnego jest możliwość skorzystania z gotowych rozwiązań w tym zakresie. Warto wspomnieć, że wraz z rozwojem technologicznym spada znaczenie tej ostatniej kategorii kosztów, biorąc pod uwagę możliwość skorzystania z wideo czy telekonferencji.

Pojawia się więc pytanie – czy arbitraż, w sensie finansowym, się opłaca? Odpowiedź na to pytanie nie będzie jednoznaczna, a zależeć będzie w głównej mierze od jakości świadczonych usług arbitrażowych, tj. od tego, w jaki sposób proces arbitrażowy jest zarządzany, zarówno przez samych arbitrów (zwłaszcza przewodniczącego składu orzekającego), jak i przez administrację (czy w ramach instytucji czy ustanowionej ad hoc). To bowiem na poziomie usługodawcy decydują się takie zagadnienia jak zakres postępowania dowodowego, liczba i długość rozpraw czy konieczność skorzystania z zewnętrznych i niezależnych od stron sporu ekspertów. Są to zagadnienia, w których regulaminy arbitrażowe pozostawiają spory margines swobody, z którego arbitrzy mogą skorzystać dla dobra stron sporu, ważąc koszty oraz ich skuteczność z punktu widzenia rozstrzygnięcia. Nie bez znaczenia pozostaje także zachowanie stron w czasie procesu, które mogą korzystać z niektórych upraw-

sporów i mniejszych roszczeń. Procedurę taką przewidują w tej chwili także polskie instytucje arbitrażowe. Sąd Arbitrażowy przy Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych „Lewiatan” zawarł tę procedurę w swoim nowym regulaminie arbitrażowym z 2012 r. (dostępnym na stronie www.sadarbitrazowy.org.pl). Procedura przyspieszona będzie również zawarta w opracowywanym obecnie nowym regulaminie arbitrażowym Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej.

Jakie cechy

Procedura przyspieszona, w swym idealnym kształcie, ma następujące cechy:

- spór jest rozstrzygany jednoosobowo;
- wszelkie terminy procesowe ulegają skróceniu;
- zwiększona jest rola korespondencji elektronicznej;
- możliwe jest istotne ograniczenie postępowania dowodowego oraz fazy ustnej postępowania.

Specjalne wsparcie

Inną możliwością ograniczenia kosztów arbitrażu dla strony sporu jest skorzystanie z coraz bardziej popularnych możliwości uzyskania wsparcia od podmiotów, które profesjonalnie zajmują się finansowaniem postępowań spornych (TPF – Third Party Funding). W świecie anglosaskim tego typu instytucje są rozwinięte i stanowią opłacalną gałąź biznesu prawniczego. W krajach o mniejszej tradycji alternatywnych sposobów

◀ZDANIEM AUTORA

dr Marek
Jeżewski

partner w kancelarii Kochański Zięba Rapala i Partnerzy, adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Przed podjęciem decyzji o rozpoczęciu arbitrażu, a w zasadzie nawet na wcześniejszym etapie negocjowania klauzuli kompromisowej w kontrakcie, przedsiębiorca powinien mieć możliwość oceny opłacalności tej formy rozwiązywania sporów. Po dokonaniu analizy kosztów może bowiem dojść do wniosku, że klasyczny spór sądowy będzie bezpieczniejszy zarówno ze względu na zaangażowanie państwa w rozstrzygnięcie, co zwiększa bezpieczeństwo prawne, jak i ze względu na niższe koszty takiego postępowania. Aby arbitraż mógł zostać uznany za korzystniejszy, także finansowo, konieczne jest spełnienie kilku warunków, które oznaczają de facto poszanowanie istoty arbitrażu jako sądu dla dżentelmenów. Po pierwsze, strony mają szereg możliwości współpracy przy organizacji postępowania arbitrażowego bez dokonywania ustępstw w zakresie meritum sporu. Po drugie, strony mogą ograniczyć stosowanie różnego rodzaju środków, których celem jest ograniczenie skuteczności postępowania lub wyroku arbitrażowego, np. dobrowolnie wykonać wyrok arbitrażowy. Po trzecie, strony mogą ograniczyć wszelkie dodatkowe koszty postępowania, chociażby zgadzając się na skorzystanie z nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Nie oznacza to oczywiście rezygnacji a priori z uprawnień proceduralnych, których nie można w świetle prawa ograniczyć, lecz raczej przyjęcie rozsądnej i efektywnej postawy zmierzającej do skutecznego rozstrzygnięcia sporu.

Niski koszt nie jest jednak wymieniany jako pierwsza z zalet arbitrażu. Strony rzadko decydują się na tę formę rozwiązywania sporów tylko ze względu na prosty rachunek ekonomiczny kosztów postępowania i obsługi prawnej. Warto jednak na arbitraż patrzeć przez pryzmat jego podstawowych cech, takich jak poufność, elastyczność i polubowny charakter rozstrzygnięcia, by zrozumieć, gdzie tak naprawdę znajduje się źródło oszczędności. Powinni o tym pamiętać zarówno przedsiębiorcy, jak i prawnicy zaangażowani w praktykę arbitrażową. ■

◀JAKIE TO INSTYTUCJE

Pośród najbardziej znanych instytucji arbitrażowych w Europie należy wymienić Sąd Arbitrażowy przy Międzynarodowej Izbie Handlowej w Paryżu, Międzynarodowe Centrum Arbitrażowe przy Austriackiej Federalnej Izbie Gospodarczej czy, coraz bardziej popularny, Instytut Arbitrażowy przy Sztokholmskiej Izbie Handlowej, znany ostatnio w Polsce głównie ze sporu między PGNiG a Gazpromem. Z polskich instytucji arbitrażowych, które specjalizują się ogólnie w sporach gospodarczych, można wskazać Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej czy Sąd Arbitrażowy przy Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”. Funkcjonują też instytucje specjalizujące się w konkretnej dziedzinie sporów, takie jak Sąd Polubowny przy Związku Banków Polskich czy Sąd Polubowny przy Krajowej Izbie Sportu. Naturalnie instytucji tych jest znacznie więcej, a ich rozwój jest widoczny na całym świecie. ■

rozwiązywania sporów TPF dopiero zyskuje na znaczeniu, aczkolwiek toczące się dyskusje wskazują na duże możliwości rozwoju.

Instytucje zajmujące się TPF to najczęściej firmy typu venture capital, których dochód opiera się na zwrocie z finansowemu, a niekiedy również organizacyjnego, zaangażowania się w spór toczący się między innymi stronami. W praktyce TPF polega na tym, że strona, która nie dysponuje wystarczającymi środkami na prowadzenie sporu, zwraca się do takiej instytucji z propozycją zawarcia umowy, której przedmiotem jest, z jednej strony, finansowanie postępowania, a z drugiej strony, wynagrodzenie równoważne uzgodnionej części ewentualnej wygranej w sporze.

Podmioty zaangażowane w TPF zachowują się w sposób racjonalny z punktu widzenia przedmiotu ich działalności. Można więc założyć, że przy

podejmowaniu decyzji inwestycyjnej oceniają one zarówno potencjalny zwrot z inwestycji, jak i ryzyko utraty zaangażowanych środków. Ze względu na jeszcze nieukształtowany rynek tego typu działalności oznacza to, że z TPF mogą skorzystać te podmioty, których szanse na wygraną w sporze są ocenione wysoko. Oceny tej dokonuje instytucja oferująca TPF na podstawie analizy prawnej i ekonomicznej danego sporu.

TPF budzi niekiedy zastrzeżenia związane przede wszystkim z zagrożeniami płynącymi z ewentualnego konfliktu interesów oraz ograniczenia swobody strony sporu (która w przypadku arbitrażu jest jedyną stroną zapisu na sąd polubowny). Wydaje się jednak, że odpowiedni poziom regulacji rynku tego typu usług powinien stanowić wystarczające zabezpieczenie przed nadużyciami.

—Marek Jeżewski